

To Cite This Article: Vurgun, A., & Akaydin, B. B. (2025). Cumhuriyet'in köy çocuklarına hayat bilgisi öğretimi: 1927 köy mektepleri müfredatında hayat bilgisi dersi. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 54, 85-104. <https://doi.org/10.32003/igge.1555789>

CUMHURİYET'İN KÖY ÇOCUKLARINA HAYAT BİLGİSİ ÖĞRETİMİ: 1927 KÖY MEKTEPLERİ MÜFREDATINDA HAYAT BİLGİSİ DERSİ

The Republic's Teaching of Life Studies to Village Children: Life Studies Course in the 1927 Village School Curriculum

Ahmet VURGUN^{ID}, Birsen Berfu AKAYDIN^{ID}

Öz

Araştırmada, Cumhuriyet'in köy okulları için ilk kez hazırlanan 1927 Köy Mektepleri programında yer alan Hayat Bilgisi dersi öğretim programı incelenerek o döneme ait rolünün betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında incelenen 1927 yılına ait Köy Mektepleri Müfredatı, köy okulları için ilk defa bağımsız bir müfredat programı uygulanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel araştırma kullanılmış olup çalışmanın veri toplama aracını 1927 yılı basımlı Köy Mektepleri Müfredatında yer alan Hayat Bilgisi programı oluşturmuştur. Çalışmanın amacı doğrultusunda veriler, doküman incelemesi ile elde edilmiş ve içerik analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda 1927 Köy Mektepleri Müfredatı içerisinde yer alan Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin köyünde ve çevresinde bilinen taş, maden, bitki ve hayvanları tanımları, çevrelerinde meydana gelen doğal olaylar ile köy ve çevrelerindeki insanları incelemeleri, hayvan besleme, toprağı işleme gibi olayları gözlemlenmeleri, insan vücudu hakkında bilgilenmeleri, temizlik alışkanlığı kazanmaları, masal ya da hikayelerle öğüt almaları, köy ve etrafındaki mimari eserlerin hakkında bilgilenmeleri, Hayat Bilgisi dersine yönelik gözlem ve deneyim kazanmaları, sözel ifade becerilerini geliştirmeleri hedeflenmiştir. Hayat Bilgisi ders programı incelendiğinde birinci ve ikinci sınıfta haftada dört saat, üçüncü sınıfta haftada üç saat zaman ayrılmıştır. Ayrıca birinci sınıfta "Mektebimiz", "Evimiz ve Ailemiz", "Sonbahar", "Kış", "İlkbahar" ve "Yaz"; ikinci sınıfta "Sonbahar", "Cumhuriyet Bayramı", "Kış", "İlkbahar" ve "Yaz"; üçüncü sınıfta "Sonbahar", "Cumhuriyet Bayramı", "Kış", "İlkbahar" üniteleri yer almaktadır. 1927 Hayat Bilgisi öğretim programı uygulamasının sadece sınıfta işlenmediği, öğrencilerin doğa ile iç içe bir şekilde gözlem yapmalarına olanak tanıyarak gözlemlenme yapmalarına fırsat verildiği, deneyerek uygulamalarına yer verildiği, yakından uzağa ilkesinin benimsendiği, öğrendikleri bilgileri davranış haline getirmeleri beklendiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat Bilgisi, Köy Mektepleri, İlkokul, Program

* **Sorumlu Yazar:** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi., ✉ ahmet.vurgun@marmara.edu.tr,

Abstract

In the research, the aim was to describe the role of Life Studies curriculum in the 1927 Village Schools program, which was the first curriculum prepared specifically for the Republic's village schools, by examining its role during that period. The 1927 Village Schools curriculum, examined within the scope of the research, holds great significance as it marks the first implementation of an independent curriculum program specifically tailored for rural schools. The research utilized historical research, a qualitative research method, with the primary data sourced from the Life Studies program outlined in the 1927 edition of Village Schools curriculum. In line with the purpose of the study, data was obtained through document review and content analysis was conducted. In this regard, the Life Studies curriculum within the 1927 Village Schools program emphasized that students should recognize the stones, minerals, plants and animals known in their village and its surroundings, examine the natural events occurring in their environment and the people in the village and their surroundings, observe events such as feeding animals and cultivating the soil, and learn about the human body. Additionally, the curriculum aimed to inform students, help them develop cleaning habits, get advice with fairy tales or stories, be informed about the architectural works in the village and its surroundings, gain observation and experience for the Life Studies curriculum and enhance their verbal expression skills. When the Life Studies curriculum is examined, four hours per week are allocated for the first and second grades, and three hours per week for the third grade. The curriculum includes the units "Our School," "Our Home and Family," "Autumn," "Winter," "Spring," in the first grade; "Autumn," "Republic Day," "Winter," "Spring," and "Summer" in the second grade; and "Autumn," "Republic Day," "Winter," "Spring," and "Summer" in the third grade. It has been revealed that the implementation of the 1927 Life Studies curriculum was not only taught in the classroom. Students were given the opportunity to observe by allowing them to observe in touch with nature, they were given the opportunity to practice by trying, the principle of near to far was adopted. They were also encouraged to transform the knowledge they acquired into practical behaviors.

Keywords: Life Studies, Village School, Primary School, Curriculum

GİRİŞ

Hayat Bilgisi dersi, ilköğretim kademesinde ilk üç yıl boyunca okutulan, öğrencilerin çevrelerini tanımayı ve toplumsal çevresiyle uyumunu sağlayan, yaparak yaşayarak öğrenmelerine yardımcı olan, disiplinler arası bir derstir. Hayat Bilgisi dersine ilişkin Karabağ (2009:7), çeşitli disiplinlerin bir araya gelerek oluştuğunu, öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrendikleri bir ders olduğunu ifade ederken; Bektaş (2007:10), Hayat Bilgisi dersini, öğrencilerin gerçek hayatta öğrendikleri ile okulda öğrendiklerini ilişkilendirebildikleri bir ders olarak ifade etmiştir. Benzer bir şekilde Tay ve Baş (2015: 344), Hayat Bilgisi dersinin mihver ders olduğunu, diğer derslerle ilişkilendirildiğini, bu nedenle disiplinler arası olduğunu belirtmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018) incelendiğinde ders, ilköğretimde 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerine okutulmakta olup programın temel amacının kendini tanıyan, temel yaşam becerilerine sahip, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevresine duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireylerin yetişmesi olduğu görülmektedir. Hayat Bilgisi dersi kapsamında öğrencilerden beklenen öğrenme çıktıları, kendi ve yaşadığı çevreyi tanıması, zamanı ve mekânı algılama becerisini kazanması, kişisel bakım becerilerini geliştirmesi, sosyal katılım becerisini ve öğrenmeyi öğrenme becerisini kazanması, doğaya ve çevreye duyarlı olmasıdır. Dolayısıyla bu ders kapsamında öğrenci ilk olarak kendini ve yaşadığı çevreyi tanıyacak, aile ve toplumun değerlerine sahip olacak, temel yaşam becerilerini kazanacak, doğaya ve çevreye duyarlı bir birey olacaktır. Bu bağlamda öğrencinin ilk olarak kendi çevresini tanıması, çevre ile uyumu büyük bir önem arz etmekte, bu husus programda büyük bir yer kaplamaktadır. Hürsoy ve Bıyık (2022: 60), Hayat Bilgisi dersinin diğer dersleri etrafında toplanan derslerden biri olmasından dolayı, çevreye yönelik farkındalığın öğrencilere kazandırılmasında büyük bir önemi olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak Şimşek ve Kaymakçı (2015: 2), okulun sadece dört duvardan ibaret olmayıp okul dışında da mevcut bulunan çevrede eğitimin gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Çocuğun yaşadığı çevreyi daha iyi tanıması, çevre ile

daha güçlü ilişkiler kurabilmesi için Hayat Bilgisi öğretim programında çevreye yönelik konulara yer verilmiştir. Hayat Bilgisi dersinin ilkökul eğitim programındaki tarihsel gelişimi incelendiğinde, cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan programlara gidilmektedir.

Cumhuriyet'in Köy Eğitimi Politikası ve Hayat Bilgisi Dersi

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanının ardından yeni rejimin eğitim politikasının esasını oluşturan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) ile ülkedeki tüm eğitim kurumları tek bir çatı altında toplanmış, okul programları ve ders kitapları, Cumhuriyet'in ilkeleri doğrultusunda yeniden hazırlanmaya başlamıştır (Aslan, 2012: 334). Nitekim bu kanunun hemen ardından 23 Nisan 1924'te, Maarif Vekili Vasıf Çınar'ın başkanlığında toplanan II. Heyet-i İlmiye'de, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk ilkökul müfredat programı hazırlanmıştır (Ata, 2014: 50). 1924 ilkökul müfredatında müstakil olarak Hayat Bilgisi dersi yer almamakla birlikte (Maarif Vekaleti, 1924: 4) bu müfredatta yer alan Doğa İncelemesi, Ziraat, Sağlık Bilgisi, Ahlak Sohbetleri, Yurttaşlık Bilgisi, Tarih ve Coğrafya derslerinin içerikleri, genel olarak Hayat Bilgisi dersinin konularını kapsamaktadır (Şahin, 2009: 404). Bu müfredat programı iki yıl yürürlükte kalmıştır. 1924 müfredat programının acil hazırlanışı ve geçici olarak görülmesi, bir süre sonra yeni bir müfredat programı yapılmasına neden olmuştur. Ancak yeni müfredatın hazırlanmasında, ilkökulun başlıca amacının genç kuşakların çevresinde faal, iyi vatandaşlar olarak yetiştirilmesi olduğuna dikkat çekilerek, bu amacın layıkıyla gerçekleşmesi için mevcut müfredat programında değişiklik yapılmak istenmiştir (Maarif Vekaleti, 1926: 3). Bu amaç doğrultusunda 1926 yılında uygulamada yaşanan sorunları ve eksiklikleri gidermek amacıyla yeni bir müfredat programı hazırlanmıştır. Bu yeni program 1926-1927 ders yılında pilot olarak birkaç okulda, 1927-1928 ders yılından itibaren ise ülkedeki tüm okullarda yürürlüğe girmiştir (Aslan, 2011: 762, 763; Çapa, 2012: 17). Ders konuları arasındaki bağlantıya önem verilen bu müfredatın birinci devresinde, bütün derslerin hayat ve toplum mihveri etrafında toplu olarak öğretilmesi kabul edilmiştir. Bu nedenle önceki programda ayrı ayrı işlenen "Tabiat Tetkiki", "Musahabat", "Tarih" ve "Coğrafya" dersleri yeni programda "Hayat Bilgisi" dersi adı altında birleştirilmiştir. Hayat Bilgisi dersinin bütün öğretimin bel kemiği olacağı ve diğer derslerin de buna istinaden işleneceği üzerinde durulmuştur (Maarif Vekaleti, 1926: 3). Yine bu programın önemli bir özelliği olarak, ders mevzularının özellikle Hayat Bilgisi ile Yurt Bilgisi derslerinin mahalli şartlara göre öğretimine geniş bir imkân bırakılmıştır (Maarif Vekaleti, 1926: 4). Böylece ilkökul müfredatında ilk kez Hayat Bilgisi dersi müstakil olarak yer almıştır. Bu müfredatta, Hayat Bilgisi dersinin ilk üç sınıfta haftalık dörder saat okutulması kararlaştırılmıştır (Maarif Vekaleti, 1926: 5). Hayat Bilgisi dersi bu süreçte sadece bu programla sınırlı kalmamış, 1927 yılında köy okulları için hazırlanan ayrı bir müfredat programında da yerini almıştır (Tonguç, 2019: 379; Maarif Vekaleti, 1927).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye, halkın büyük bir çoğunluğu çiftçilerden oluşan, coğrafi durumu ve iklim şartları çeşitli, üzerinde toprağa sahip ve toprağı seven bir halkın gayret gösterdiği tarım ülkesidir (Wofford, 1952: 12). 1927 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımına göre Türkiye nüfusunun %75'ten fazlası köylerde yaşamaktadır. Bu nedenle ülkenin eğitim konusundaki en büyük sorunu, bu köylere okulu ve eğitimi yerleştirmekten geçmiştir (Başgöz, 2005: 163). Ayrıca Tonguç'un da belirttiği üzere, nüfusunun bu kadar çoğunluğu köylerde yaşayan bir millet için bilinmesi gereken en büyük ve basit gerçek, köyün her işin temelinde olması durumudur (Tonguç, 2019: 22).

Cumhuriyet'in kurucusu ve önderi Mustafa Kemal Atatürk, daha Sivas Kongresi günlerinde köylünün eğitimi meselesine değinmiş ve Amerikalı gazeteci Mr. Brown'a köylünün okutulması gereğinden şöyle bahsetmiştir: "Eğitim okul demektir. Türk halkı iyi bir eğitim görmeli, iyi bir hükümete sahip olmalıdır. Türk köylüsünün pek azı okur yazardır. Ama bu köylüler gelişime isteklidir, çocuklarının iyi eğitim almasını ve Müslümanlığın değerler sistemi ile donanmasını isterler (Başgöz, 2005: 92)." M. Kemal Atatürk, bu hassasiyetini daha sonraki yıllarda da dile getirmiştir. Nitekim 1922 yılında yaptığı bir konuşmada da köylünün eğitimi meselesine ve bu konudaki hedeflerine değinmiştir: "Bu memleketin asıl sahibi ve toplumumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar bilgi ışığından mahrum bırakılmıştır. Bundan ötürü, bizim izleyeceğimiz eğitim siyasetinin temeli, evvelâ mevcut bilgisizliği ortadan kaldırmaktır. Ayrıntılara girmekten kaçınarak bu fikrimi birkaç kelime ile açıklamak için diyebilirim ki, genel olarak bütün köylüye okumayı, yazmayı öğretmek ve vatanını, milletini, dinini,

dünyasını tanıtacak kadar coğrafi, tarihî, dini ve ahlâkî bilgi vermek ve dört işlemi öğretmek, öğretim ve eğitim programımızın ilk hedefidir. Bu hedefe erişmek, millî eğitim tarihimizde kutsal bir aşama oluşturacaktır (Kocatürk, 2005: 237).”

Cumhuriyet idaresi, eğitim ve öğretimi vatandaşının gündelik hayatının bir parçası haline getirme konusunda bilinçli adımlar atmıştır. Aslında, yeni harflerin kabul edilmesi, her köye okul inşa etme ve öğretmen yetiştirmenin bir program çerçevesinde ele alınmaya çalışılması, eğitim konusunda ciddi adımlar atıldığını gösterir (Wofford, 1952: 21). Bu süreçte, köye eğitimin götürülmesi ve köylünün eğitimi konusu da dönemin idarecilerinin gündem maddelerinden biri olmuştur. Bu bağlamda devlet adamlarının amacı, cumhuriyetin prensiplerini ve ortaya koyduğu değerleri, köylü vatandaşlar arasında yaymak, köylüleri yoksulluk ve bilgisizlikten kurtarıp onları cumhuriyetin gerçek vatandaşları haline getirmek olmuştur (Tonguç, 2019: 23; Şanal ve Karagöz, 2006: 184). Dönemin idarecilerinin köy konusundaki hassasiyetini başkaları da taşımaktadır ki bunlardan biri 1924 yılında Türkiye'ye davet edilen Amerikalı eğitimci John Dewey'dir. Dewey, Türkiye Cumhuriyeti'ne eğitim konusunda çağrılan ilk yabancı uzman olup, bu konuda dönemin Maarif Vekaleti'ne rapor sunmuştur (Başgöz, 2005: 151). Dewey raporunda, köy okullarında, köylü ve çiftçinin ihtiyaçlarına önem verilmeden yapılacak genel ve zorunlu tahsilin, sosyal yapıya zarar vereceğini, köylü ve çiftçinin ihtiyaçları düşünülmeden oluşturulacak bir eğitim sisteminin nazari ve skolastik olacağını belirtmiştir (Dewey, 1939: 19). Dewey'e göre Türk eğitim sisteminin en önemli meselesi, derslerinin konuları köy hayatına iyice bağlı olacak ilk ve orta okulların tesis edilmesidir. Bu köy okullarına öğretmen yetiştirmek için de öğretmen okullarına ihtiyaç bulunduğuna dikkat çekmiştir (Dewey, 1939: 20).

İşte bu süreçte, kalkınmanın köylerden başlaması düşüncesi doğrultusunda köylerde yeni eğitim kurumlarının açılması gündeme gelmiş ve ülkeye davet edilen yabancı eğitim uzmanlarının bu konudaki raporlarından da hareketle köye uygun öğretmen ve müfredat programı hazırlama çalışmaları başlamıştır (Şanal ve Karagöz, 2006: 184). Nitekim 1926'da yayınlanan Maarif Teşkilatı'na dair kanun ile, köy okullarının yönetim ve eğitim heyetlerinin, çocukları köy hayatından ayırmayacak bir eğitim-öğretim usulünü uygulamak ile yükümlü oldukları belirtilmiştir. Böylece, köye uygun bir eğitim-öğretim yapısını oluşturmanın gereği açıkça dile getirilmiştir (Koçer, 1974: 94). Bu durum, eğitim süreci içinde bulunulan çevre ve yaşanan çevrenin dikkate alınmasının önemini de göstermektedir. Ayrıca, çocuğun yaşadığı yeri öğrenmesini de etkilemektedir. Eğitimin günlük meselelerden bağımsız olmadığı düşünüldüğünde, müfredat programının çocukların içinde bulunduğu çevreyi yansıması gayet tabiidir. Çünkü çocuk, bir muhit içinde yetişmektedir. Çevre şartları nedeniyle cumhuriyetin ilk yıllarında köylü ve şehirli çocuklar arasında farklar bulunmaktadır. Nihayetinde Türk köylü çocuğunu anlamının yolu, onun çevresini, evini ve yaşamını anlamaktan geçmektedir (Wofford, 1952: 15,16). Müstakil bir köy müfredat programı hazırlanana değin köy okullarında, şehirlerdeki müfredat programları uygulanmış ve ders kitapları okutulmuştur (Koçer, 1974: 94). 1927'de hazırlanan Köy Mektepleri müfredat programıyla birlikte ise, köy okulları için ilk kez müstakil bir müfredat programı uygulanmaya başlamıştır (Maarif Vekaleti, 1927).

Cumhuriyet döneminde ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğunun köylerde yaşaması, öğrencilerin köydeki yaşamlarını devam ettirerek öğrenmesi, konuların çevre koşullarına ve kültürel değerlere önem verilerek işlenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu nedenle köy okullarında öğrencilere, öğrenme ortamları sadece sınıfla sınırlı kalmayıp buldukları çevreyi yakından uzağa doğru inceleme, gözlem yapma fırsatı sunulmuştur. Öğrenciler gezi gözlem yaparak doğayla ve yaşamla doğrudan iç içe yer almakta ve sınıf dışı öğrenme ortamlarında bulunmaktadır. Hayat Bilgisi dersi, ilkokulda ilk üç yılda yer alması ve diğer derslerle ilişkili olmasından dolayı mihver ders olarak kabul edilen, öğrencinin okula başladığı yıllardan itibaren okul ve çevresiyle ilişki kurmasına yardımcı olan bir derstir. Böylece öğrenci içinde yaşadığı çevreyi tanıyacak, çevresini gözlemleyecek, keşfedecek ve toplumla çevre arasındaki ilişkiyi kuracaktır (Güleryüz, 2008: 2-3).

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren programlarda yer alan Hayat Bilgisi dersine yönelik hazırlanan öğretim programlarının karşılaştırılmasına yönelik araştırmaların özellikle son yıllardaki Hayat Bilgisi öğretim programları üzerine gerçekleştiği görülmektedir (Aktay ve Çetin, 2019; Tay ve Baş, 2015). Ayrıca, Şahin (2009) tarafından Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen Hayat Bilgisi öğretim programlarının amaçları ve içeriğine, Karasu Avcı ve Ketenoğlu Kayabaşı (2018) tarafından Hayat Bilgisi öğretim programlarındaki amaçların değerlerine, Atik ve Aykaç (2019) tarafından cumhuriyet dönemindeki Hayat Bilgisi öğretim programlarının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve ölçme-değerlendirmeye yönelik karşılaştırmalı

çalışmalar yapılmıştır. Araştırmalar daha çok program karşılaştırma üzerine yoğunlaşmakta olup özellikle Cumhuriyet'in ilk programlarından olan 1927 tarihli Köy Mektepleri programı içerisinde yer alan Hayat Bilgisi dersi öğretim programının incelendiği araştırmalar sınırlıdır. Bu bağlamda çalışmada, cumhuriyetin köy okulları için ilk kez hazırlanan 1927 tarihli Köy Mektepleri programı içerisinde yer alan Hayat Bilgisi dersi öğretim programı incelenerek, dönemin eğitim anlayışında Hayat Bilgisi dersinin üstlendiği rolü ortaya koymak amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarihsel araştırma kullanılmıştır. Tarihsel araştırma, geçmişte meydana gelen olayları tanımlayabilme, açıklayabilme ve anlayabilme amacıyla verilerin sistemli bir biçimde toplanması ve değerlendirilmesidir (Fraenkel, vd., 2011: 534). Çalışmada, dönemin birinci el kaynağı Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından hazırlanan 1927 tarihli “Köy Mektepleri İçin Müfredat Programı” incelenmiştir. Çalışmanın verileri doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen durum veya olaylar hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analiz edilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 189). Bu çalışmada da tarihsel araştırmanın gereği olarak dönemin dokümanlarından hareketle Hayat Bilgisi dersi incelenmiş ve içerik analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada elde edilen bulguların sunulmasında genelden özele doğru bir yaklaşım izlenmiş olup ilk olarak Köy Mektepleri Müfredat Programının amacı ve içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

1. Köy Mektepleri Müfredat Programının Amacı ve İçeriği

Başlangıçta, Köy Mektepleri Müfredat programının köylerde yaşayan çocukların eğitimi amacıyla hazırlanmış olduğu, köy mekteplerindeki öğretimin, genel ilk mekteplerden büsbütün ayrı bir mahiyet almasının doğru olmadığı ibaresi yer almaktadır. Ancak köy çocuklarını şehir ve kasaba çocukları gibi aynı program içerisinde okutmanın, ilköğretimin en önemli amaçlarından biri olan gençleri çevrelerine aktif bir şekilde uyum sağlamaları ilkesine aykırı olduğuna dikkat çekilmiştir (Maarif Vekaleti, 1927: 3).

Hazırlanan Köy Mektepleri Müfredat programında, Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik (Hesap), Geometri (Hendese) derslerinin, şehirlerde yer alan genel ilk mekteplerde uygulanan programdan küçük farklılıklara sahip olmakla birlikte genel olarak aynı olduğu, sadece “Resim ve El İşleri” dersinin köy mekteplerinin koşullarına uygun hale getirildiği ve köy kızları için “Ev İşleri” derslerinin programa dâhil edildiği belirtilmiştir. Ayrıca küçük köylerde ekonomik zorunluluklardan dolayı üçüncü sınıftan sonra mektepten ayrılmak mecburiyetinde kalabilecek öğrenciler için Türkiye Tarihi ve Coğrafyası ile Türk vatandaşının hak ve görevleri hakkında esaslı bilgi sahibi olabilmeleri adına üçüncü sınıfa ayrıca “Yurt Bilgisi” dersleri konulmuştur (Maarif Vekaleti, 1927: 3).

2. Köy Mektepleri Müfredat Programının Uygulanmasına İlişkin Bilgiler

Köy Mektepleri Müfredat Programının uygulanmasına yönelik esaslar aşağıda maddeler halinde ifade edilmiştir (Maarif Vekaleti, 1927: 4).

1. Bir, iki veya üç öğretmenle eğitim verilen bir, iki veya üç derslikli köy okullarında öğretim bu programa göre yapılacak olup öğretim sürecinin üç senede tamamlanacağı ifade edilmiştir. Ancak köyün iktisadi ve iklim durumu programın üç senede bitirilmesine uygun olmadığına, eğitim idaresinin tavsiyesi ve Maarif Emininin onayı ile öğretim sürecinin dört senede tamamlanabileceği, fakat ne olursa olsun birinci sınıf derslerinin bir sene içinde bitirilmesinin gerekli olduğu belirtilmiştir.

2. Dört ve beş öğretmenle idare edilen dört ve beş derslikli köy mekteplerinde ilk devre içerisinde yer alan üç sınıf (1., 2. ve 3. sınıf) bu program dahilinde öğretim görecektir. İkinci devrede yer alan 4. ve 5. sınıflarda, şehir merkezlerinde uygulanan genel programa göre derslere devam edileceği ifade edilmiştir. Bu programa göre öğretim yapılan okulların üçüncü sınıfını başarıyla tamamlayan öğrenciler, herhangi beş sınıflı bir ilkokulun ikinci devresine yani dördüncü sınıfa sınavsız girme hakkına sahip olacaklardır.
3. Üç sınıflı olup iki veya bir öğretmenli okullarda öğretimin nasıl olacağını yazılı olarak gösteren çizelgeler ve örnekler programa dâhil edilmiş olup öğretimin bu çizelgelere göre olması gerektiği belirtilmiştir.
4. Dört ve beş derslikli okulların en az üç öğretmenle yönetilmesi gerektiği, üç öğretmeni olmayan dört veya beş derslikli okulların bu haliyle eğitim vermelerinin uygun olmadığı ifade edilmiştir.
5. Programda üç sınıflı okullarda en az iki öğretmenin bulunması gerektiği, kız öğrencilerin (Maarif Vekaleti, 1927: 5) fazla olduğu okullarda öğretmenlerden bir tanesinin kadın olması tavsiye edilmiştir. Üç sınıfın bir öğretmenle yönetilmesinin sadece zorunlu durumlarda kabul edilebileceği, böyle zorunlu bir durum meydana gelmedikçe üç sınıflı okulların tek öğretmenle idaresi durumuna gidilmemesi gerektiği belirtilmiştir.
6. Köy okullarında bulunması zorunlu olan asgari eşya listesi bu programa dâhil edilmiş olup nispeten düşük bir meblağ karşılığında tedariki kolay olan eşyanın alınarak köy okullarının asgari teçhizatının tamamlanması gerektiği vurgulanmıştır.
7. Köy Mektepleri Müfredat Programında yer alan derslerin uygulama sürecinde sınıf düzeylerine göre haftalık dağılımın Tablo 1'deki şekilde yer almaktadır.

Tablo 1. Derslerin Sınıflara Göre Haftalık Dağılımı (Maarif Vekaleti, 1927: 10)

Dersler	Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf
Elifba	12	-	-
Kiraat	-	4	4
İmla	-	3	2
Tahrir	-	2	2
Kavaid Tatbikatı	-	-	1
Yazı	-	4	3
Hayat Bilgisi	4	4	3
Hesap – Hendese	4	3	3
Yurt Bilgisi	-	-	2
Resim – El İşi (Erkekler için)	4	4	4
Resim – El İşi (Kızlar için)	4	1	1
Ev işleri (Kızlar için)	-	3	3

3. Hayat Bilgisi Dersinin Hedefleri

Köy Mektepleri Müfredat Programında yer alan Hayat Bilgisi dersi öğretiminin hedefleri (Maarif Vekaleti, 1927: 30-31) genel olarak şöyle belirtilmiştir:

1. Hayat Bilgisi dersi verilirken öğrencilerin köyünde ve çevresinde olup genel olarak herkesçe bilinen taş, maden, bitki ve hayvanların tanıtılması, çevrelerinde meydana gelen doğal olayları incelemelerini ve açıklamalarını sağlamak, canlı hayvanların hayat şartları ve bu hayvanların birbirlerine karşı uyguladıkları etkileri göstermek.

2. Bir taraftan suyu, havası ve toprağıyla doğal yaşam alanının insan üzerine yaptığı etkileri; diğer taraftan insanın hayvan beslemek, orman yetiştirmek, toprağı işlemek, yollar yapmak, kanallar açmak suretiyle tabiat üzerinde meydana getirdiğı değişimleri göstermek.
3. Öğrencinin köyünde ve çevresinde insanların mesai ve faaliyetlerini incelemek. Aile, nahiye, belediye ve hükümet teşkilatını gayet somut bir şekilde öğretmek.
4. Gözleme dayanan incelemelerle öğrencilere insan vücudu ve vücuttaki organların görevleri hakkında bilgi vermek. Bunlarla ilgili sağlıklı yaşam için uyulması gereken kuralları uygulamalı olarak öğretmek ve özellikle her konuda çocukları temizliğe alıştırmak.
5. Okul hayatında, aile veya şehir muhitindeki insanlar arasında meydana gelen gerçek olayları tartışmak veya hayali masal ve hikâyelerle öğrencilere ahlaki öğütler vermek.
6. Okulun bulunduğu köy ile civarının görünümü incelenilerek coğrafyaya ve yine aynı muhit içinde karşılaşılan meşhur binalarla mimari eserler hakkında bilgi verilerek tarihe hazırlık yapmak.
7. Hayat Bilgisi dersine ilişkin gözlem, tecrübeleri ve dersle ilgili resim, el ve toprak işlerini ve koleksiyonları doğrudan öğrencilere yaptırarak onları faaliyete sevk etmek, kendilerine çalışma zevk ve hevesini vermek.
8. Bir taraftan çocukların gözlem ve inceleme kabiliyetlerini arttırmak, diğer taraftan gördüklerini ve bildiklerini doğrudan sözlü, yazılı ve iş vasıtasıyla doğru ve güzel ifadeye alıştırmak. Hayat Bilgisi derslerinde çocukların – yaşlarına uygun olan – “ifade ve beyan” kabiliyetlerinin gelişimine bilhassa özen gösterilecektir.
9. Müşterek mesai sayesinde öğrenci arasında yardım ve dayanışma hislerini uyandırmak ve kuvvetlendirmek.

4. Hayat Bilgisi Dersinin Uygulanma Esasları

Köy Mektepleri Müfredat Programında yer alan Hayat Bilgisi dersinin öğretiminde dikkat edilmesi gereken hususlar (Maarif Vekaleti, 1927: 32-34) aşağıda şu şekilde belirtilmiştir:

1. Hayat Bilgisi dersi bütün öğretimin temel mihverini oluşturmakta olup Lisan, Hesap (Matematik), Hendese (Geometri), El İşleri-Resim dersleri, bu dersle sıkı bir şekilde ilişkili olacaktır. Bununla birlikte Hayat Bilgisi programında sayılan konuların öğretiminde hareket noktasının mutlaka Hayat Bilgisi dersinde olması gerekmez. Bazen Hesap, Hendese, Lisan, El İşleri, Resim gibi dersler, konulardan biri veya dışardan bir konu için hareket noktası olabilir. Özellikle öğrencilerin ortak bir ilgi gösterdikleri bir olay ya da konuyu hareket noktası kabul etmek uygun olur. Öğrencilerin kendiliğinden oluşan böyle ilgilerinden dolayı yararlanma, öğretmenin anlayışına bırakılmıştır.
2. Öğretim konuları genellikle programda sayılan maddelerdir. Fakat programdaki sıranın harfiyen uygulanması mutlaka gerekli değildir. Öğretmen, bir senede programı tamamlamak şartıyla bazı öne alma ve ertelemeler yapabilir. Fakat mevsimlerdeki sıranın ihmali uygun değildir.
3. Her bir olayı meydana geldiği anda incelemek gerekir. Güneş tutulması, kuyruklu yıldız oluşumu, şimşek çakması, yağmur, kar ve dolu yağması gibi olayların meydana geldiği esnada öğretimi hareket noktası kabul edilmelidir.
4. Memleketin her tarafında doğal muhitin durum ve şartları, o muhitte yaşayan insanların hayat ve geçim şartları bir değildir. Örneğin, Erzurum yaylasında, Adana ovasında veya Marmara sahillerinde bulunan öğrenciler farklı doğal manzaralar, iklim koşulları ve iktisadi faaliyetlerle karşısında bulunurlar. Bu nedenle okulun köyde veya kasabada, dağlık bir yerde ya da ovada, sahilde veya içeride bulunmasına göre Hayat Bilgisi dersinin konularında bazı değişiklikler yapmak gerekir. Esasa uyulmakla beraber yerel gereklilik ve koşullara göre programda yapılması gereken değişiklikleri muntaka

eminleri usulüne göre belirleyip bildirirler. Örneğin, Adana muhitinde pamukçuluğa, Bursa'da ipekçiliğe, Samsun'da tütüncülüğe, İzmir'de incir ve üzümçülüğe özel önem verilmesi gerekmektedir. Ayrıca sıtma mintikalarında bu hastalığın nedenleri, kurutma ve tedavi yolu da öğrencilere olması gerektiği gibi öğretilmelidir.

5. Hayat Bilgisi dersini gözleme dayalı olarak vermek gerektiğinden uygun havalarda öğretmen öğrencilerini avlu ve bahçeye çıkarmalı, tarlalarda, meyve-sebze ve çiçek bahçelerinde incelemeler yaptırmalı, güçlerine göre öğrencileri bahçe işlerine katmalıdır. Kısacası, öğretmen en uygun faaliyetlerden yararlanarak öğrenciye tabiat sevgisini aşılamalıdır. Ayrıca öğretmen, öğrencisine köye en yakın kasabanın pazar yerini, pazardaki (Maarif Vekaleti, 1927: 33) alışveriş hayatını, demirci, doğramacı, kunduracı ve terzi gibi esnaf dükkânlarını ve okul çevresindeki fabrika ve değirmen gibi yerleri göstermelidir.
6. İkinci ve üçüncü sınıf öğrencisi Hayat Bilgisi dersine özgü olmak üzere birer defter tutarlar. Bu deftere yaptıkları gözlemlerin özetlerini yazarlar, resimlerini ve krokilerini gayet basit bir biçimde çizerler. Bunların dışında yaprak numuneleri, çiçek tohumları gibi ürünleri toplayarak koleksiyon yaparlar. Bütün sınıfın katılımı ile okul içinde genel bir koleksiyon yaparlar. Bunun düzenlenmesi ve muhafaza edilmesi gibi durumlar öğrencinin vazifesidir. Öğretmen sadece rehberlik eder ve öğrencinin çalışmasını kontrol eder.
7. Öğrenciye tek başına yapmak üzere bazı görevler verildiği gibi bazen bir görevin yerine getirilmesi tüm sınıftan veya bir grup öğrenciden istenilebilir, bunlar ortaklaşa çalışırlar. Örneğin, öğrenciler kibrit kutuları, tahta ve mukavva parçaları gibi basit araç gereçlerden yararlanarak bir demiryolu numunesi yapmak isterler. Bunlar gruplara ayrılarak yollar yaparlar. Kalınca tellerden raylar döşerler. Kibrit kutularını vagona dönüştürürler. Tekerleklerini oyar ve yapıştırırlar. Tahta parçalarından veya mukavvadan istasyon binasına benzer bir şeyler yaparlar. Başlangıçta bu işlerin mükemmel olması beklenilmemektedir. Buradaki amaç öğrencileri faaliyete sevk etmek, gördüklerini ve bildiklerini iş yoluyla ifadeye alıştırmak ve muhakeme etmelerini sağlamaktır.
8. Öğrencilerin ortaklaşa faaliyetleri için her bir okulda en azından bir iş odasının ayrılması gerekmektedir. Bu odada işlemeye mahsus masalar ve kullanılacak aletler bulunur. Ayrıca iş odası ayrılmasına müsait olmayan okulların dersliklerinden basit sıralar iş masası haline dönüştürülebilir. (Mektep atölyeleri albümüne müracaat)
9. Bir sene boyunca öğrencinin tutmuş olduğu gözlem defterleri, yaptığı işler ve koleksiyonlar muhafaza edilir ve öğretmenin kontrolü altında yine öğrenci tarafından düzenlenerek yılsonunda sınıf sergisinde sergilenir.
10. Her sene 29 Ekim tarihinde Cumhuriyet Bayramı ile büyük millet meclisinin açıldığı tarih olan 23 Nisan Bayramı (Maarif Vekaleti, 1927: 34) okulda ayrıca kutlanır. Bu amaçla bayramdan bir hafta önce hazırlıklara başlanarak sınıflar ağaç dalları, çiçekler ve kağıtlar ile süslenir. Program çok yoğun olmamak şartıyla bayram okulda kutlanır. Böylece çocuklara cumhuriyet ilkeleri aşılanır, törenden sonra ve ertesi gün okul tatil ilan edilir.
11. Köylerde nesilden nesile aktarılan; işe yaramaz inançlarla kötü alışkanlıkların, örneğin güneş veya ay tutulması meydana geldiğinde silah atmak, yatırlara adak bağlamak, muska ile hastalıkların tedavisine çalışmak gibi haller sırasında yapılacak uygun nasihatlerle bu davranışların giderilmesine gayret edilmelidir. Ancak bunda çok özenli hareket etmek ve aşırı hareketlerle hisleri rencide etmemek, olumsuz etkilerin meydana gelmesine izin verilmemesi gerekmektedir.
12. Uygun zamanlarda öğrenciler, köyün alışveriş yaptığı kasabaya götürülmeli ve orada yer alan pazar yeri, belediye teşkilatı, hükümet, posta idaresi ve diğer gözleme uygun yerler kendilerine gösterilmeli, bu yerlerin amaçları ve anlamları açıklanmalıdır.

Köy Mektepleri Müfredat Programında, Hayat Bilgisi dersinin içeriğine ilişkin bilgiler sınıf düzeyine bağlı olarak incelenmiştir. Hayat Bilgisi dersi öğretim programının içeriğinde, bulunan dönemdeki eğitim anlayışına uygun olarak sınıflar düzeyinde

üniteler ve hedef/davranışlar yer almaktadır. Köy Mektepleri Müfredat Programında yer alan Hayat Bilgisi dersinin ilkökul birinci sınıftaki içeriği aşağıda verilmiştir.

5. Birinci Sınıfta Hayat Bilgisi Dersinin İçeriği

Birinci sınıf Hayat Bilgisi dersi, programda haftada dört saat yer almakta olup “Mektebimiz”, “Evimiz ve Ailemiz”, “Sonbahar”, “Kış”, “İlkbahar” ve “Yaz” üniteleri bulunmaktadır. Belirtilen bu ünitelerde yer alan hedef/davranışlara aşağıda yer verilmiştir.

“Mektebimiz” ünitesinde öğrencilerin (Maarif Vekaleti, 1927: 35) okuldaki sıralara düzenli bir şekilde oturması, yerlerinin belirlenmesi, boylarının ölçülmesi, ağırlıklarının tartılması, öğrencinin öğretmenle ve diğer öğrencilerle tanışması, kendi isimlerini ve babalarının isimlerini söylemeleri, selamlaşmayı öğrenmeleri, okula girerken ve çıkarken selamlaşmaları, dışarıda öğretmeni görünce selam vermeleri beklenir. Ayrıca sınıfın kapı, pencere, duvar, tavan ve döşeme, sınıftaki sıra, kürsü, yazı tahtası, sandalye, masa, çiçek saksısı gibi eşyaları tanımlamaları; çanta, kitap, kalem gibi eşyaları öğrenmeleri ve uygun bir şekilde isimlerini söylemeleri, okulun binası ve çeşitli kısımları, avlu, bahçe, oyun alanı, çeşme ve çiçek bahçesi tuvalet gibi bölümleri öğrenmeleri beklenir. Bunlara ek olarak okulun kurallarına öğrencinin alıştırılması hedeflenir. Örneğin okula ne zaman gelinir (Maarif Vekaleti, 1927: 36), eve ne zaman gidilir, okulun neresinde ve ne zaman oynanır, nerede ve ne zaman çalışılır, okula sabah saat kaçta gelinir, öğleyin saat kaçta, gece kaçta yatılır, gece yarısı saat kaçtır, haftanın günleri nelerdir gibi konular hakkında bilgi sahibi olmaları beklenir. Bu ünite kapsamında son olarak vücudumuz ve elbisemizin temizliği, eller, yüz, ense, kulaklar, saç, tırnak ve ayak temizliği, okulda temizlik, çamurlu ayaklarla sınıfa girmeme, sınıfta toz kaldırmama, kâğıt parçalarını yerlere atmama, okulun eşyasına zarar vermeme, tuvaletleri temiz kullanma, muslukları temiz tutma gibi hedef/davranışları kazanmaları beklenir.

“Evimiz ve Ailemiz” ünitesi evimizin nerede olduğu, evin çeşitli bölümleri, iyi bir köy evinin nasıl olacağı, evin avlu ve bahçe bölümleri, evin eşyası ve evi yangın tehlikesinden koruma ile ilgili davranışların kazandırılmasını sağlar. Belirtilen ünite içerisinde eve giderken geçilen yollar, yollarda nasıl yürünmesi gerektiği, yollardaki tehlikeler, özellikle büyük şehirlerdeki otomobil tehlikesi gibi tehlikelerden sakınmanın gerekleri ile ilgili davranışlar kazandırılması amaçlanır. Ayrıca çocukların bu ünite içerisinde ailemiz, anne, baba kardeşlerimiz ve akrabalarımızın olduğu, annemizin evdeki işi, bizim işlerimiz, bizim ve ailemizdeki kişilerin yaşları, evimizdeki temizlik, annemizin ve babamızın mesleklerini muhite göre öğrenme gibi bilgi/hedef/davranışlara sahip olmaları beklenir.

“Sonbahar” ünitesinde, yaz mevsiminde havaların nasıl olduğu, sonbaharda havaların soğuduğu, yağmur, sis, rüzgâr (Maarif Vekaleti, 1927: 37) olaylarının olduğu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bunun yanında bu ünite içerisinde ağaç (elma, armut gibi birkaç ağaç gösterildikten sonra) ve çiçeklerin yapraklarının döküldüğünü, kırlangıç, leylek gibi kuşların sonbaharda uçup gittiğini gözlemlemeye yönelik çalışmalar yer almıştır. Üniteye öküz, inek gibi hayvanların köylüye yardımcı olduğu, çiftçilerin buldukları yere göre ürünlerini ambara taşıdıkları, mahsullerin (çevreye göre üzüm, ceviz, patates, palamut vs.) toplanması, çiftçinin çift sürmesi ve tohumu toprağa ekmesi ile ilgili konular bulunmaktadır. Ayrıca öğrencilerden ailenin kış hazırlıklarına başlaması (tarhana, bulgur, erişte yapma, muhtelif turşular kurma, reçeller yapma, kömür ve odun tedarik etme), alışveriş (para, okka, arşın) yapması, sonbaharda oynanan oyunları (topaç, çember gibi) yaparak yaşayarak öğrenmeleri ve gözlemlemeleri beklenir.

“Cumhuriyet Bayramı” ünitesinde bayrak, şenlik, öğrencilerle birlikte sınıfların çiçekler, dallar ve kâğıtlarla süslenmesi gibi hedef/davranışları kazanılması beklenir.

“Kış” ünitesinde öğrenciler havaların değiştiğini, günlerin kısaldığını, çığ, kırağı, soğuk rüzgârlar, yağmur, kar gibi olayların olduğunu, okulda kış mevsimine nasıl hazırlık yapıldığını, sınıfın sobasının nasıl kurulduğunu (odun, kömür, mangal), kışın evlerimizdeki köpek, kedi, fare gibi hayvanların ve kırlardaki hayvanların (kuşlar vb.) nasıl yaşadığını öğrenmeleri beklenir. Ayrıca kışın açıkta çalışan insanların çevreye göre kayıkçı, gemici, amele, polis, bekçi olduğunu (Maarif Vekaleti, 1927: 38), bunların çalışmasından dolayı diğer insanların kazandığı rahatı, kışın fakir ve özellikle yetim çocuklara yardım etme

şekillerini, okullarda temizliğin nasıl yapıldığını, okulun çamurdan korunması gerektiğini ve kıyafetlerimizin temizliğinin nasıl yapıldığını gözlemlemeleri ve davranış haline getirmeleri istenir. Bunların yanında çocukların kışın kızak kayma, kardan adam yapma, kış gecesinde masallar dinleme gibi kış eğlencelerini öğrenmeleri (peri masallarından kaçınılacak ve evde dinledikleri bu tür masallar düzeltilecektir), kışın vücudumuzu nasıl korumamız gerektiğini bilmeleri, elbise ve vücut temizliği gibi davranışları kazanmaları beklenir.

“İlkbahar” ünitesinde öğrenciler günlerin uzaması, havaların ısınması, karların erimesi, derelerin, nehirlerin kabarması, ilkbahar mevsiminde okulda yapılan işlerin neler olduğu, sobaların kaldırılması, evlerin temizlenmesi ile ilgili bilgi ve davranışlara sahip olurlar. Öğrencilerin köylerde bulunan çevreye göre badem, şeftali, erik, kayısı, elma, kiraz, vişne gibi ağaçların çiçek açması, yapraklanması, ağaçların tırtıllardan temizlenmesi gibi olayları gözlem yaparak öğrenmeleri beklenir. Ayrıca bahçıvanın işlerinin neler olduğu, ağaç köklerinin açılması, dallarının budanması, bahçeye, saksıya arpa, fasulye, nohut gibi tohumların ekilmesi hakkında öğrencilerin gözleme dayalı olarak bilgi edinmeleri beklenir. İlkbaharda bulunan çevreye göre yetişen sebzelerin (bakla, sakız kabağı, marul, hıyar gibi) çocuklara pek faydalı olduğu, bahçıvanın sebze (Maarif Vekaleti, 1927: 39) bahçesindeki işleri, fidelerin yetiştirilmesi, yeni sebzelerin dikilmesi ve toplanarak pazarda ve dükkanlarda satılması hakkında bilgi sahibi olmaları beklenir. Bunlara ek olarak ilkbaharda öğrencilere çevrelerinde yer alan gül, karanfil, lale, menekşe, fulya gibi çiçekleri tanıtmaya, saksılara veya bahçeye çiçek diktirerek bunları sulamalarını sağlama, ilkbahar mevsiminde çayırların yeşillenmesi, tarlaların hali, kırlarda yetişen menekşe, çiğdem gibi çiçekleri öğrenmeleri bu ünite içerisinde yer almaktadır. Çiftçinin tarlaları sürmesi, yazlık ekinleri ekmesi, saban ve pulluk, kışın ahırlarda yer alan hayvanların ilkbaharda doğaya çıkarılması, koyunlar, kuzular, keçiler, çoban, sığır ve koyun gibi hayvanların kırılmasının öğrenilmesi, kırılan koyun tüylerinin iplik ve dokuma haline getirilmesi, örmelerin yapılması gibi bazı olayları öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri, gözlemlemeleri ve hedef/davranış kazanmaları beklenir. Öğrencilerin 23 Nisan (Büyük Millet Meclisi'nin ilk toplantısı) ve bahar bayramında okulların ve sınıfların donatılması için bahar çiçek toplanması, çiçekler ve kâğıt zincirlerle okulun süslenmesi bu ünite de yer almaktadır. Ayrıca en son olarak bu ünite içerisinde kuşların (tavuk, piliç, hindi, kaz, ördek), leyleklerin ve kırlangıçların dönmeleri, yuva yapmaları, yavru çıkarmaları, kuşların himayesi ve kuş yuvalarına dokunma gibi konulara yönelik hedef/davranışlar kazandırılır.

“Yaz” ünitesi ilkököl birinci sınıfta Hayat Bilgisi dersinde yer alan son ünite olup erik, elma, armut gibi yaz meyvelerinin var olduğu ve bunların toplandığı, biber, domates, fasulye, bezelye gibi sebzelerin olduğu (Maarif Vekaleti, 1927: 40) ile ilgili bilgiler burada yer almaktadır. Bunların yanında öğrencilerin dere de ördek, kaz, kurbağa, balık gibi hayvanların, balıkçılığın olduğunu, tarlalarda başak, gelincik çiçeği gibi çiçeklerin olduğunu ve ekinlerin biçildiğini kavramaları/öğrenmeleri beklenir. Ayrıca öğrencilerin bulunduğu çevrede deniz veya göl varsa kayıkçılık hakkında bilgi edinmeleri, gemilerin ve vapurların ne işe yaradığı hakkında bilgi sahibi olmaları ve son olarak sınıf sergisi gerçekleştirmeleri bu ünite içerisinde yer almaktadır.

6. İkinci Sınıfta Hayat Bilgisi Dersinin İçeriği

İkinci sınıf Hayat Bilgisi dersi, programda haftada dört saat yer almakta olup “Sonbahar”, “Cumhuriyet Bayramı”, “Kış”, “İlkbahar” ve “Yaz” üniteleri bulunmaktadır. Bu ünitelerde yer alan hedef/davranışlar aşağıda yer almaktadır.

“Sonbahar” ünitesinde öğrencilerin yeni sınıfları (Maarif Vekaleti, 1927: 41), okul düzeni, öğrencilerin boyunun ölçülmesinin nasıl yapıldığı, evimiz ve bölümlerinin neler olduğu öğretilir. Ayrıca, çevrede yapılmakta olan evler incelenerek evin nasıl yapıldığı, kimin yaptığı, marangoz dükkanında neler olması gerektiği, yeni ev için kapı, pencere ve mobilyaların nasıl yapıldığı, marangozun kullandığı aletleri, anahtarların türleri, demirci dükkanında nelerin bulunması gerektiği, demircinin kullandığı aletler öğrenciler tarafından öğrenilir. Bunların yanında eğer yakında kiremithane varsa gözlemde bulunma, kiremit ve tuğlanın hangi maddeden ve nasıl yapıldığı, köyde nalbant dükkanı varsa oranın ziyaret edilmesi, eski zamanlarda yaşayan insanların önceden nerelerde yaşadıkları, çingenelerin, göçebelerin çadırları ve kulübeleri, bağlarda ve bahçelerdeki çardak ve kulübeler ile ilgili öğrencilerin bilgi sahibi olmaları beklenir. Sonbaharda kuşların uçup gitmesi, havanın değişmesi, sonbahar mevsiminin yaz mevsimi ile karşılaştırılması, bağlarda (üzümden neler yapıldığı), meyve bahçelerinde (erik, elma,

armut gibi meyvelerin toplanması), sebze bahçelerinde (biber, lahana, patates, pırasa vb.), çiçek bahçesinde (çiçeklerin kışın muhafazası, çiğ, kırağı) sonbaharın nasıl gerçekleştiği (Maarif Vekaleti, 1927: 42) öğrencilere aktarılır. Bunların yanında bu ünite de öğrencilerin lahana, biber, domates turşusu, pekmez ve peynir gibi kışlık yiyeceklerin nasıl hazırlanacağı, inek, öküz, manda, eşek, at, katır, deve gibi ehlileştirilmiş hayvanlar hakkında bilgi sahibi olmaları beklenir. Son olarak bu ünite de güneşin doğması-batması, gündüz ve gece oluşumu, gökyüzünde meydana gelen olaylar, yağmur ve kar gibi doğa olayları, yıl, dört mevsim, ay, hafta, gün kavramlarını bilme ve takvimden bulma, saat ve saatin kaç olduğunu okuyabilme ve zamanın önemini anlayarak her işi zamanında yapma gibi hedef/davranışları öğrencilerin kazanmaları beklenir.

“Cumhuriyet Bayramı” ünitesinde sınıfın Cumhuriyet Bayramı’na hazırlanması, cumhuriyet devri ve eski devir, yazlık ve kışlık elbiselerin neler olduğu, köylü ve şehirli kıyafetleri, önceden insanların nasıl giyindikleri, şimdilerde nasıl giyindikleri, erkek ve kadın elbiseleri kimin diktiği, elbiselerin nasıl kumaşlardan yapıldığı (kumaşların örneklerinin incelenmesi, kumaş ham maddelerinin incelenmesi ve bunlardan koleksiyon oluşturma), elbisenin sağlığı konularının öğretimi yer almaktadır. Ayrıca, yazlık ve kışlık ayakkabıları kimin yaptığı, ayakkabıların nasıl yapıldığı, deri ve lastik ayakkabıların örneklerinden koleksiyon hazırlanması, ayak ve kundura sağlığı, pazar yerini ziyaret, pazarın nerede ve nasıl kurulduğu, pazarda nelerin satıldığı, pazarda düzen, bekçi, belediye memuru, jandarma ve polis görevleri, köy ile iletişimi olan tahsildar ve mübaşir ile ilgili gerekli bilgiler bu ünite kapsamında öğrencilere aktarılmaktadır.

“Kış” ünitesinde evlerin ve okulların mangal, tandır, ocak, soba gibi araçlarla nasıl ısıtıldığı, insanların eskiden evlerini nasıl ısıttığı (Maarif Vekaleti, 1927: 43), evlerin nasıl aydınlatıldığı (mum, gaz lambası, elektrik ve hava gazı), eski zamanlarda aydınlanmanın nasıl olduğu, yaşanan çevrenin nasıl aydınlatıldığı ile ilgili bilgileri öğrenmenin yanında ekmek, ekmeğin hangi ürünlerden yapıldığını ve çiftçi, buğday, çavdar, mısır, değirmen, fırın gibi kelimelerin anlamlarını da öğrenir. Ayrıca hububat ve un numunelerinden koleksiyon oluşturma ile gerekli bilgiler edinmeleri beklenir. Bunların dışında öğrencilere kışın kızak kayma, buzda kayma (çevreye göre) gibi kış eğlencelerinin olmasıyla birlikte düşme, yaralanma, üşütme ve tedavi olma durumlarını öğrenmelerine ilişkin bilgiler de bu ünite içerisinde yer almaktadır. Bunlara ek olarak bulaşıcı hastalıklardan, bitlerden nasıl korunulması gerektiği, vücut temizliğine önem verilmesi gerektiği (yıkama, çamaşır değiştirme gibi), sofraya temizliğine dikkat edilmesi gerektiği, yere tükürülmemesi, sınıfın ve evin odalarının havalandırılması gerektiği, sinek, bit, tahta kurusu, pire, sivrisinek gibi hastalıkların imhası gibi hedef/davranışlarda bu ünite de kazandırılmaktadır. Bu ünite içerisinde eşek, katır, at, sığır gibi hayvanların nakliye aracı olarak kullanıldığı, bunlara iyi bakılmasının gerektiği, kağıt, araba, fayton, otomobil, tren ve uçak gibi araçların nasıl yapıldığı, eskiden insanların hangi nakliye araçlarını kullandıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir. En son olarak bu ünite de insanların içilecek suyu nereden aldıkları, kaynak, pınar, dere, kuyu, göl, çeşme suları, su kaplarının temizliği, su ile geçen hastalıklar, önceden insanların ne suyu içtikleri, yurdumuz, doğduğumuz köyün neresi olduğu, mahallemiz, mahallemizde bulunan evler, dükkanlar ve pazar yeri hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olmaları beklenilmektedir.

“İlkbahar” ünitesinde öğrencilerin ilkbaharın gelişini, koyunların yavru olduğunu, kuzu ve keçi yavrularını, bahçede ve kırdan açan ilk çiçekleri, meyve bahçelerindeki ağaçların tomurcuklarının açtığını, ağaçların yapraklanmasını, çiçek açmasını, fidanların köklerinin kazılmasını, sebze bahçesinin oluşturulması ve fidanların dikilmesini (Maarif Vekaleti, 1927: 44) gözlemlenmeleri beklenir. Ayrıca derede, gölde yaşayan ördek, kaz, balık, kurbağa ve kaplumbağa gibi hayvanların olduğunu bilmeleri (köy çevresinde varsa öğrencilerin oraya götürülerek hayvanları görmesi), ilkbaharda bağların işlendiğini (çevreye göre), yerel şartlara göre ilkbaharda ekilen tütün, pancar, haşhaş vs. gibi bitkiler, öğrencilerin okulun bahçesinde zirai tecrübe yaşamaları beklenerek sebzeçiliğe önem verilmesi, özellikle köylerde sebze yetiştirmenin faydalarının gösterilmesi; bülbül, saka, ispinoz, tarla kuşu gibi ötücü kuşların olduğunun öğrenciler tarafından kavranması/öğrenilmesi beklenir.

“Yaz” ünitesinde öğrencilerin şeftali, zerdali, kiraz, vişne, erik, elma, armut gibi meyvelerin olduğunu, nisan ve bahar bayramlarını öğrenmeleri beklenir. Ayrıca, öğrencilerin topaç ve çember çevirme, ip atlama, uçurtma uçurma gibi bahar oyunları ve eğlencelerini, tarlalarda buğday, çavdar, arpa gibi ürünlerin başak bağlamasını, sararmasını, orak mevsimini, yazın günlerin uzamasını ve havaların ısınmasını, yağmur, dolu, şimşek, yıldırım gibi hava olaylarının meydana gelmesini öğrenmeleri ve yıl sonunda sınıf sergisini oluşturmaları beklenen hedef/davranışlardır.

7. Üçüncü Sınıfta Hayat Bilgisi Dersinin İçeriği

Üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersi, programda haftada üç saat yer almakta olup “Sonbahar”, “Cumhuriyet Bayramı”, “Kış”, “İlkbahar” ünitelerinden oluşmaktadır. Bu ünitelerdeki hedef/davranışlar aşağıda verilmiştir.

“Sonbahar” ünitesinde yeni sınıfın düzeni (Maarif Vekaleti, 1927: 45), sınıfta öğrencilerin boylarının-ağırlıklarının ölçülüp kayıt altına alınması, sınıfların temiz ve düzgün bir şekilde olması, okul dahilindeki hayatın ve okul kurallarının yeniden incelenmesi, küçük sınıftaki öğrenciler ile daha büyük sınıflarda olan öğrencilerin ilişkileri hakkında öğrencilerin bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. Bu ünite de okulun bulunduğu köyün alanının incelemesi, bulunulan çevrede halkın başlıca işleri, işsiz insanların ve işsizliğin durumu, posta ve telgraf hakkında bilgi verilmesi, postaların nasıl gittiği, bulunan yörenin çevre ile ilişkisi, başlıca yollar ve nakil araçları (kasabaya gidilince postaneyi ziyaret), hayır ve sağlık işleri, Hilal-i Ahmer (Kızılay), Hastaneler, Himaye-i Etfal (Çocuk Esirgeme Kurumu) ve bu kuruluşların yardımları, bu kuruluşların devamı için halkın sorumlulukları, bunlara verilen yardımlar hakkındaki konular yer almaktadır. Ayrıca halkın rahat ve huzur içinde olabilmesi için herkesin okulda ve diğer zamanlarda yapması ve yapmaması gereken hareketlerin neler olduğu, vücudumuz ve organlarımızın tanınması, elbiselerimizin ve ayakkabılarımızın imal edildiği malzemelerin incelenmesi ve örneklerinden koleksiyonların (Maarif Vekaleti, 1927: 46) üretimi, vücudumuzun temizliği, beden ve elbise sağlığı ile ilgili konular bulunmaktadır. Ünite de en son olarak başlıca gıda ürünleri (ekmek, süt, yumurta, sebzeler, meyveler, et, tatlılar, içecek sular), beslenme sağlığı, akciğerlerimizin sağlığı ve temiz havanın önemi, pis havanın tehlikeleri, köy evlerinde havasız ve ışıksızlık olmasının sonuçları, evleri havalandırmanın önemi, sıtma ve verem gibi başlıca hastalıklar ve korunma yolları, okulda sivrisinek, sinek, tozlar, ve pislikler ile mücadele, veremden korunma yolları, hastalıklara neden olan mikroplar, mikroplardan korunma, içkinin zararları, sağlıklı ilgili alışkanlıklar, duruş ve oturuşta, teneffüste, yeme ve içme (terli iken soğuk su içmeme vb.) yürüme, koşma, oyun, dişlere, el ve ayağa özen gösterme, okuma ve yazmada sağlıklı ilgili alışkanlıklar gibi konularda öğrencilerin bilgi sahibi olmaları ve hedef/davranışları kazanmaları beklenir.

“Cumhuriyet Bayramı” ünitesinde sınıfın bayram hazırlığı, cumhuriyet, Türk milleti, Türk bayrağının şekli, rengi ve bayrağa hürmet ile ilgili gerekli bilgilendirmeler, Türk milletinin İstiklal Savaşı, eski hükümetler ve padişahların fenalıkları, yeni hükümet ve yönetim, Reis-i Cumhuriyet (Cumhurbaşkanımız) hakkında bilgilendirmeler yapılarak öğrencilerin bu konuları kavramaları beklenir.

“Kış” ünitesinde derslikte ve okulda kış hazırlıkları, günlerin ve havanın değişimini gözleme, okulun termometresine bakılarak her gün sıcaklığın ölçülmesi, yağmurların sebebi, suyun buharlaşması ve yoğunlaşması, yağmurların faydası, suyun buharlaşması ve yoğunlaşması hakkında uygulamada bulunma (Maarif Vekaleti, 1927: 47), rüzgar ve fırtına, sınıfın içindeki ve dışındaki havanın derecesi, hava değişikliklerinin sağlığa etkisi, kar yağışı, sakın havada ve rüzgarlı havada karın yağışı, kar ve buzun sıcaklık derecesi, karın erimesi, donan suyun etkisi, kaynayan suyun sıcaklık derecesi, karın faydası, insanın vücut sıcaklık derecesi, bu derece ile sağlık arasındaki ilişki ve vücudun sıcaklığının termometre ile ölçülmesi konularını öğrencilerin kavramaları beklenir. Ayrıca kızamık, kızıl, çiçek, tifo, tifüs gibi hummalı hastalıklardan korunma, köylerde kışın yapılan işler, kışın masrafların artması, fazla gıda, elbise, evi ısıtma gibi ihtiyaçlar, tasarrufun gerekliliği, fakirlere yardım etme, yardım kuruluşları ve bunların hizmetleri, okul dahilindeki yardım kuruluşları ile ilgili öğrencilerin bilgi sahibi olmaları beklenir. Bunlara ek olarak kışın hayvanların durumu, kuşlara ve diğer faydalı hayvanlara yardım, kışın kızak ve buzda kayma gibi kış eğlenceleri, kışın geceleri uzun olduğundan evlerde toplanarak anlatılan halk masalları, oyunlar ve bilmecelerin yer alması, masallardaki “dev” gibi hayali karakterlerin olmadığını belirtme, batıl davranışlar ve korkularla mücadele etme gibi hedef/davranışları öğrencilerin kazanmaları beklenir. Öğrencilere bu ünite de evlerin aydınlanma araçlarının neler olduğu, eski zamanlarda aydınlanma araçları olarak çıra, mum, yağ, kandilin kullanıldığı, yeni zamanda gaz, havagazı, elektrik gibi aydınlanma araçlarının kullanıldığı ve göz sağlığı ile ilgili bilgiler verilir. Ayrıca ocak, mangal, soba, odun, odun kömürü, taş kömürü, gaz, havagazı, elektrik gibi ısıtma araçları ve sağlığa etkisi (Maarif Vekaleti, 1927: 48), baharın gelmesiyle havanın ve günlerin gözlemi, hava olaylarındaki değişimin defterde kayıt altına alınması, basit bir güneş saatinin hazırlanması, gündüzün uzamasının gözlemlenmesi ve kayıt altına alınması, havanın sabah ve akşam gözlemlenmesi öğrenciler tarafından gerçekleştirilecek hedef/davranışlardandır. Bunlarında yanında bu ünite de öğrenciler sıcak, hafif, şiddetli, çok şiddetli ve

fırtınalı rüzgâr, bulutlu ve yağmurlu günlerin kaydı ve sınıfça basit bir hava gözlem cetvelinin tutulması ile ilgili davranışları gerçekleştirirler. Okul bahçesinde küçük tarımsal tecrübeler için yerin hazırlanması, buraya çiçek, sebze ve tahıl tohumlarının ekilmesi, ekilen sebze ve tahıl tohumlarının sayılarak kayıt altına alınması, mahsulle tohum sayılarının karşılaştırılması, öğrencinin sınıfça gözlem defteri tutarak tohumları ektikleri tarihleri, ekilen tohum miktarını ve bunların büyümesi hakkında ara ara gözlemlerini ve elde edilen ürünlerin miktarını kayıt etmeleri, eğer okulun bahçesinde bunu yapmaya müsait bir alan yoksa bu tecrübeleri saksı veya tahta sandık içine dikerek yapmaları, köy çocuklarına özellikle sebzeçilik ve sebze yetiştirmenin büyük faydaları hakkında fikirlerin verilmesi bu ünite içerisinde yer almaktadır. Ayrıca okulda büyük bir cam kavanozu akvaryum olarak kullanma ve buradaki kurbağaların, balıkların yaşamlarının gözlemine sağlamaya olanak tanınarak öğrencilerin hem gözlem yapmaları hem de yaparak yaşayarak öğrenmeleri beklenir. Bu ünite de son olarak iklimi uygun olan mahallelerde ipek böceğinin yetiştirilmesi ve bunların yaşam safhalarının gözlemi, sağlığa zararlı ve yararlı hayvanlar ve böcekler, zararlı olanların imhası ve yararlı olanların korunması için yapılacaklar, özellikle kertenkele ve baykuş gibi hayvanların korunması ve bu hayvanlar ile ilgili batıl düşüncelerin düzeltilmesi (kertenkelenin zehirsiz, zararsız bir hayvan olduğu, ziraate zararlı böceklerle beslendiği), tarımda eski ve yeni kurallar, iyi tarım usulleri, hayvani ve madeni gübreler, tarımda nöbet usulü, ağaç yetiştirmek ve ormanlar, ormanların faydaları, ormanların korunması, sebzeçilik, okulun çevresine ve köyün etrafına ağaçlar dikme, mümkünse okulda sebze bahçesi oluşturma (Maarif Vekaleti, 1927: 49) gibi bilgi ve hedef/davranışların öğrenciler tarafından kazanılması beklenmektedir.

“İlkbahar” ünitesinde 23 Nisan bayramı ve bahar haftası, 23 Nisan bayramı için çiçeklerin hazırlanması ve sınıfların donatılması, 23 Nisan bayramının önemi, Türkiye hükümet teşkilatında Büyük Millet Meclisi, İstiklal Savaşı'nın tekrarı ile ilgili konulara yer verilir. Bunların yanında II. Abdülhamid'in son günlerinden günümüze kadar olan tarihteki başlıca olayların anlatılması ve anlatılırken öğrencinin seviyesinin gözetilmesi, eski ve yeni Türk büyükleri, Türk alimleri, Türk idarecileri ve askerlerinin anlatılması, bulunulan köyde kahramanlığı, vatana ve halka hizmetleri ile tanınmış şu anda hayatta olmayan kişilerin anlatılması ile öğrencilerin bu konular hakkında bilgi edinmeleri beklenir. Ayrıca kır gezilerinin yapılması, bulunulan köydeki doğu, batı, kuzey, güney yönlerinde geziler, köyün civarında hâkim noktalara çıkılarak köyün genel görünümünü seyretme (geziler sırasında çiçek, böcek ve taş numunelerinin toplanması), yönler hakkındaki düşüncelerin genişletilmesi ile ilgili konular bu ünite içerisinde öğrencilere aktarılır. Ünite içerisinde güneşin hareketi, gece gökyüzünün incelenmesi, kutup yıldızı ve diğer yıldızların hareketi, ayın hareketi ve safhaları, yer ve yerin hareketleri, güneşin gerçek durumu gibi konular hakkında öğrencilerin gözlem yapmaları ve bilgi sahibi olmaları beklenir. Bunlara ek olarak sınıf sergisi hazırlığı amacıyla sınıfların, okulun ve çevredeki sokakların planlarının resminin yapılması, ölçek ile ilgili bilgilendirmenin yapılması, okulun bulunduğu köyün planının incelenmesi, köyün kabataslak olarak planının oluşturulması, köyde öğrenci ile yapılan gezilerden sonra planın çizilmesi ve çizildiği sırada öğrencinin gözleminden yararlanılması (Maarif Vekaleti, 1927: 50), bulunulan köyün ait olduğu kazanın diğer köyleri ve kasabaları, bunlar arasındaki yollar ve doğal engebelerle ilgili karşılıklı konuşmalar ve hatırlamalar ile öğrencilerin bilgi edinmeleri beklenir. Köy etrafında yer alan doğal engebeler, tepeler, derelerin incelenmesi, suyun taşlara ve toprağa etkisi, büyük tepeler, dağlar, büyük dereler, nehirler, göller ve denizler ile ilgili bilgi verilerek buralarda hayatın nasıl olduğu ile ilgili bilgiler verilir. Ayrıca çevredeki engebelerin mahalli hayata etkisi, çevredeki dereler, şelaleler, bunlardan hareket ettiren güç olarak yararlanma, bataklikların hastalık yaymaları ve bunların kurutulmaları hakkında telkinde bulunma, ormanların faydası, ağaçları koruma, mevsiminde okul bahçesine veya korunaklı ve gidilmesi kolay olan bir yere ağaç dikme ve dikilen ağaçlara özen gösterme konularında öğrencilerin hedef/davranışları kazanmaları beklenir. Ünite de en son olarak yer, yerin hareketleri, mevsimler, ay, güneş ve hareketleri, başlıca yıldızlar hakkında özet bilgi verilerek önemli konuların tekrarı yapılır ve bir senelik dersten ortaya çıkan ürünler sınıfta gösterilerek sınıf sergisi gerçekleştirilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Cumhuriyet döneminde köyde ve şehirde yaşayan öğrencilerin aynı programa tabi tutularak eğitim-öğretim görmesi tartışılmış ve köye uygun müfredat programları hazırlanmıştır (Şanal ve Karagöz, 2006: 184). Köy okullarına yönelik ilk program olan 1927 Köy Mektepleri programı incelendiğinde Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik, Geometri gibi derslerin şehirlerde uygulanan müfredattan farklılıkları bulunmaktadır. Bunun yanında Resim ve El İşleri dersinin köy koşullarına uygun hale

getirildiği, köydeki kızlar için Ev İşleri dersinin eklendiği, üçüncü sınıfta Yurt Bilgisi dersinin eklendiği görülmüştür. Ayrıca Köy Mektepleri Müfredat programında köyün yapısı uygun olduğu takdirde öğretim sürecinin üç yılda tamamlanacağı, köyün yapısının uygun olmadığı takdirde ise dört yılda tamamlanabileceği fakat birinci sınıf derslerinin bir yıl içerisinde kesinlikle bitirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca, dört ve beş öğretmenle yürütülen köy mekteplerinde 1., 2. ve 3. sınıfın bu programa tabi olacağı, 4. ve 5. sınıfta şehirde uygulanan programa göre derslerin yürütüleceği belirtilmiştir. Bundan başka, dört ve beş derslikli okullarda en az üç öğretmenin bulunması, yoksa eğitime devam edilmemesi gerektiği, üç sınıflı okullarda en az iki öğretmenin bulunması ve kız öğrencilerin fazla olduğu yerlerde en az bir tane öğretmenin kadın olmasına yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur.

1927 öğretim programında yer alan Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin köyünde ve çevresinde bilinen taş, maden, bitki ve hayvanları tanımaları, çevrelerinde meydana gelen doğal olaylar ile köy ve çevrelerindeki insanları incelemeleri, hayvan besleme, toprağı işleme gibi olayları gözlemlemeleri, insan vücudu hakkında bilgilenmeleri, temizlik alışkanlığı kazanmaları, masal ya da hikayelerle öğüt almaları, köy ve etrafındaki mimari eserler hakkında bilgilenmeleri, Hayat Bilgisi dersine yönelik gözlem ve deneyim kazanmaları, sözel ifade becerilerini geliştirmeleri hedeflenmiştir. Bu doğrultuda Hayat Bilgisi dersi incelendiğinde eğitimin sadece sınıfta olmadığı, öğrencilerin aktif olarak yer aldıkları, öğretmenlerin verdikleri görevleri yaparak yaşayarak öğrendikleri, sınıf dışı öğrenme ortamlarına yer verildiği ifade edilebilir.

Köy Mektepleri Müfredat programında yer alan Hayat Bilgisi dersinin uygulanma sürecinde Hayat Bilgisi dersinin bütün öğretimin temel mihrini oluşturduğu, Matematik, Geometri, El İşi-Resim dersleri ile ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca uygulama sürecinde programdaki konularda sıranın ve öğretmenin programı tamamlama şartıyla mevsimler dışındaki konuların yerini değiştirebileceği, doğa olaylarını öğrencilerin gözlemlemesi ve incelemesi gerektiği, farklı coğrafi bölgelerde iklim koşulları ve ekonomik faaliyetlerin farklılığından doğal çevrenin önemli olduğu, okulun bulunduğu çevreye göre Hayat Bilgisi dersinin konularında bazı değişiklikler yapılabileceği ifade edilmiştir. Hayat Bilgisi dersinin gözleme dayalı bir ders olduğundan dolayı öğrencilerin deneyerek kendilerinin yapabilecekleri ve gözlemleyebilecekleri işleri yapmalarına önem verildiği programda açıkça belirtilmiştir. Bunun yanı sıra öğrencilerin 2. ve 3. sınıfta gözlemlerini yazdıkları, çevrelerinin krokilerini çizdikleri, yaprak örnekleri ve çiçek tohumları gibi koleksiyon yaptıkları bir defter tuttukları ve bu defterin düzenlenme sorumluluğunun öğrencide olduğu, öğretmenin sadece rehber konumunda olduğu, bu defterlerin yılsonu sergisinde sergileneceği programda belirtilmiştir. Bunlara ek olarak programın uygulanmasında öğretmenin öğrencilere bireysel ya da grup olarak görevler verdiği ve öğrencilerin de bu görevleri tamamladıkları, böylece öğrencilerin bir amaç doğrultusunda bireysel ya da grup çalışması ile gördüklerini ve bildiklerini uygulamaya dökebilecekleri ve muhakeme becerisi sağlamaları amaçlanmıştır. Hayat Bilgisi dersinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve 23 Nisan Bayramı için hazırlıklar yapılması ve okulda kutlanması gerektiğine, köylerde nesilden nesile aktarılan batıl inançların yanlış olduğunun uygun bir şekilde ifade edilerek bu davranışların giderilmesine önem verilmiştir. Böylece Hayat Bilgisi dersi kapsamında, öğrencilerin iyi bir vatandaş ve çevrelerine uyumlu bireyler olabilmeleri için gerekli temel davranışlara sahip olmaları amaçlanmıştır (Akınoğlu, 2004: 2). Programda öğrencilerin pazar yeri ve hükümet binası gibi gözleme dayalı yerlere götürülerek gözlem yapmalarına olanak sağlanmasına ve bu yerlerin amaçları ve anlamlarının öğrencilere açıklanmasına dikkat çekilmiştir.

Köy Mektepleri Müfredatında yer alan Hayat Bilgisi programı incelendiğinde dersin, birinci ve ikinci sınıfta haftada dörder saat, üçüncü sınıfta haftada üçer saat yer aldığı görülmüştür. Birinci sınıf programında “Mektebimiz”, “Evimiz ve Ailemiz”, “Sonbahar”, “Kış”, “İlkbahar” ve “Yaz” ünitelerinin yer aldığı; ikinci sınıf programında “Sonbahar”, “Cumhuriyet Bayramı”, “Kış”, “İlkbahar” ve “Yaz” ünitelerinin yer aldığı; üçüncü sınıf programında ise “Sonbahar”, “Cumhuriyet Bayramı”, “Kış”, “İlkbahar” ünitelerinin yer aldığı görülmüştür.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Hayat Bilgisi programındaki konularda özellikle öğrenciler tarafından gözlem yapılmasına olanak sağlandığı (örneğin güneş tutulmasının, karın yağmasının gözlemlenmesi), doğrudan kendilerinin yapmalarına fırsat verildiği ve yakından uzağa ilkesinin benimsendiği dikkati çekmiştir. Bu doğrultuda Baymur (1947: 19), Hayat Bilgisi dersinin ezberle konuşulan ya da kitaptan okuyarak geçirilen bir ders olmadığını, öğrencilerin gözlem ve inceleme yaptıkları, iş ve yaşama ait mihrer bir ders niteliğinde olduğunu ifade etmiştir. Akınoğlu (2004: 6) da, Hayat Bilgisi öğretiminde somuttan

soyuta, yakından uzağa, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora gibi ilkelere uyulması gerektiğini belirterek, yerellik ve hayatilik kavramlarına yer vermiştir. Örneğin öğrencilerin konuya ilişkin önce yakın çevrenin özelliklerini, ihtiyaçlarını ve sorunlarını incelemelerini önem verilmesini (yerellik) ve bu şekilde çevresel bir nitelik kazandırılması gerektiğini, Hayat Bilgisi dersinin bir yaşam bilgisi olmasından kaynaklı yaşamla iç içe olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Çilenti (1988: 28), Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini tanıyarak, yaşamları ile ilgili duygu ve düşüncelerinin harekete geçtiğini, bu ders ile problem çözme, yaratıcı düşünme gibi becerilerin temelini atıldığını belirtmiştir. Güteryüz (2008: 2) de, Hayat Bilgisi dersinin ilkökul kademesinde ilk üç yıl boyunca okutulduğunu ve bu dersin çocuğun evi, ailesi, komşusu gibi tüm hayatını çevrelediği bir ders olduğunu ifade etmiştir. Nitekim, Hayat Bilgisi programında yer alan konuların gündelik yaşamla iç içe ve diğer derslerle de ilişkili olması, çocuğun okul yaşamı ve gündelik hayatına katkı sağlamaktadır.

Günümüzde kullanılan 2018 ve 2024 Hayat Bilgisi öğretim programına bakıldığında, Köy Mektepleri Müfredatındaki Hayat Bilgisi programı gibi, birinci ve ikinci sınıfta haftada dörder saat, üçüncü sınıfta haftada üçer saat yer aldığı görülür. 2018 Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan üniteler incelendiğinde birinci, ikinci ve üçüncü sınıfta yer alan ünite isimlerinin aynı olduğu, kazanımlarda ve kazanım sayılarında ise farklılıklar olduğu görülmüş olup ünite isimleri “Okulumuzda Hayat”, “Evimizde Hayat”, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat”, “Ülkemizde Hayat”, “Doğada Hayat” şeklinde belirtilmiştir. Köklerden geleceğe bakış açısı ile hazırlanan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında bulunan 2024 Hayat Bilgisi öğretim programında “Ben ve Okulum”, “Sağlığım ve Güvenliğim”, “Ailem ve Toplum”, “Yaşadığım Yer ve Ülkem”, “Doğa ve Çevre”, “Bilim, Teknoloji ve Sanat” öğrenme alanları yer almaktadır (MEB, 2024: 10). Köy Mektepleri müfredatında yer alan Hayat Bilgisi programı incelendiğinde ise sınıf türünde ünite isimlerinin genel olarak aynı olmasına rağmen bazı ünitelerin eklendiği, kazanımların yıllara göre farklılık gösterdiği fark edilmiştir. Bu bağlamda, 2018 Hayat Bilgisi öğretim programı ve uygulamaya başlanmış olan 2024 Hayat Bilgisi öğretim programının, 1927 Köy Mektepleri Müfredatı ile temelleri atılmış olan Hayat Bilgisi dersinin içeriğini yansıtmaya özelliğine sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda her ne kadar günümüzdeki Hayat Bilgisi programı ile bazı farklılıklar olmasına rağmen benzerliklerin de yer aldığı Köy Mektepleri müfredatının, günümüzdeki programın şekillenmesinde büyük bir önem arz ettiği rahatlıkla söylenebilir.

| EXTENDED ABSTRACT |

The Republic's Teaching of Life Studies to Village Children: Life Studies Course in the 1927 Village School Curriculum

Ahmet VURGUN^{ID}, Birsen Berfu AKAYDIN^{ID}

INTRODUCTION

The Life Studies course is an interdisciplinary subject taught during the first three years of primary education. It enables students to recognize and adapt to their surroundings while promoting learning through experience and active participation. Karabağ (2009:7) stated that the Life Studies course is formed by the combination of various disciplines and is a subject where students learn through hands-on experiences. Similarly, Bektaş (2007:10) described the Life Studies course as one that enables students to connect what they learn in real life with what they learn at school. Likewise, Tay and Baş (2015: 344) stated that the Life Studies course is an axis subject, interconnected with other subjects, and therefore, interdisciplinary.

When the Life Studies course curriculum (MoNE, 2018) is examined, it is seen that the course is taught to 1st, 2nd and 3rd grade students in primary school students. The main purpose of the program is to raise individuals who know themselves, possess basic life skills, lead a healthy and safe life, are sensitive to nature and their environment, research, produce and love their country. The learning outcomes expected from students at the end of the Life Studies course are to recognise themselves and the environment they live in, to gain the ability to perceive time and space, to develop personal care skills, to gain social participation skills and learning to learn, and to be sensitive to nature and the environment. Therefore, within the scope of this course, the student will firstly recognise himself/herself and the environment he/she lives in, will have the values of family and society, will gain basic life skills, and will be an individual sensitive to nature and the environment. In this context, the student's first recognition of his/her own environment and his/her harmony with the environment are of great importance and occupy a great place in the curriculum. Hürsoy and Bıyık (2022: 60) that the Life Studies course, as one that integrates various subjects, plays a significant role in teaching environmental awareness to students. Based on this, Şimşek and Kaymakçı (2015: 2) expressed that the school is not only consisted of four walls but also education can take place in the environment outside the school. Since the child is part of the educational process throughout their life, the Life Studies curriculum at the primary school level includes topics aimed at helping the child better understand their environment and establish stronger connections with it, focusing on recognising and adapting to their surroundings. When examining the historical development of the Life Studies course in the primary school curriculum, it is observed that it was also included in the programs implemented during the early years of the Republic.

During the Republican era, the fact that the majority of the country's population lived in villages made it highly important for students to continue their education while living in the village, with topics being taught by emphasizing environmental

conditions and cultural values. Therefore, in village schools, learning environments were not limited to the classroom; students were given the opportunity to study and observe their surroundings, progressing from the immediate environment to the broader context. By engaging in field trips and observations, students were directly immersed in nature and life, participating in outdoor learning environments. The Life Studies course, taught during the first three years of primary school and interconnected with other subjects, is considered an axis subject. It helps students build connections with their school and surroundings from the early years of their education. In doing so, students will recognize, observe, and explore their environment, establishing a connection between society and the environment (Güteryüz, 2008: 2-3).

It is observed that studies comparing the Life Studies curricula, which have been part of the programs since the early years of the Republic, have primarily focused on the recent Life Studies curricula (Aktay & Çetin, 2019; Tay & Baş, 2015). Additionally, comparative studies on the Life Studies curricula have been conducted, focusing on their objectives and content throughout the Republican era by Şahin (2009), the values within the objectives of the Life Studies curricula by Karasu Avcı and Ketenoğlu Kayabaşı (2018), and the goals, content, teaching-learning process, and assessment-evaluation aspects of the curricula during the Republican era by Atik and Aykaç (2019). Researches are mostly focused on comparing curricula and especially the researches examining the curriculum of the Life Studies course included in the 1927 Village Schools program, which is one of the first programmes of the Republic, are limited. In this context, the study aims to examine the Life Studies curriculum included in the 1927 Village Schools program, which was the first program prepared for village schools during the Republic, and to describe the role of the Life Studies course in the educational philosophy of that period.

METHOD

In this study, historical research, one of the qualitative research methods, was used. Historical research is the systematic collection and evaluation of data in order to define, explain and understand events that occurred in the past (Fraenkel, et al., 2011: 534). In the study, the “Curriculum for Village Schools” dated 1927, prepared by the Ministry of Education of the Republic of Türkiye, Department of Education and Training, was examined as the first hand source of the period. The data of the study were obtained through document analysis. Document analysis is the analysis of written materials that provide information about the situation or events targeted to be researched (Yıldırım and Şimşek, 2021: 189). In this study, as a requirement of historical research, the Life Studies course was analysed based on the documents of the period and content analysis was conducted.

FINDINGS

Initially, it was stated that the Village Schools curriculum was designed for the education of children living in villages, and that it was incorrect to base teaching in village schools on principles entirely different from those of general primary schools. However, it was pointed out that educating village children in the same program as urban and town children was contrary to one of the most important aims of village school, which was to make young people actively adapt to their neighbourhood (Ministry of Education, 1927: 3). In the prepared Village Schools Curriculum, it was stated that the courses such as Turkish, Life Studies, Mathematics (Arithmetic), and Geometry had only minor differences from the program implemented in general primary schools in cities and were generally the same. It was noted that only the Art and Handcrafts course was adapted to the conditions of village schools, and ‘Household Skills’ courses were included in the program specifically for girl in village. Additionally, due to economic necessities in small villages, Civics courses were added to the third grade to provide students, who might have to leave school after this grade, with essential knowledge about the history and geography of Türkiye, as well as the rights and duties of Turkish citizens (Ministry of Education, 1927: 3).”

The principles for the implementation of the Village Schools Curriculum Programme are stated below (Ministry of Education, 1927: 4).

1. In village schools with one, two or three classrooms and one, two or three teachers, teaching will be carried out according to this curriculum, with the teaching period expected to be completed in three years. However, when the economic and climatic conditions of the village were not suitable for the completion of the curriculum in three years, the program could be extended to four years upon the recommendation of the education administration and the approval of the Minister of Education. In any case, it was specified that the first-grade courses should be completed within one year.
2. In village schools with four and five classrooms and four and five teachers, the three grades in the first period (1st, 2nd and 3rd grades) will be taught according to this curriculum. It was stated that the 4th and 5th grades in the second period would be taught according to the general curriculum applied in urban centres. Students who successfully complete the third grade of the schools taught according to this curriculum will have the right to enter the second term, that is the fourth grade, of any five-grade primary school without examination.
3. Schedules and examples demonstrating how teaching should be conducted in schools with three grades and two or one teacher were included in the curriculum, and it was emphasized that teaching should adhere to these schedule
4. It was stated that schools with four and five classes should be managed with at least three teachers, and that it was not convenient for schools with four or five classes without three teachers to provide education as they were.
5. In the curriculum, it was recommended that there should be at least two teachers in schools with three grades, and that one of the teachers should be a woman in schools with a high number of female students (Ministry of Education, 1927: 5). It was stated that the management of three grades with one teacher could only be accepted in cases of necessity, and that schools with three grades should not be managed with a single teacher unless such a necessity occurred.
6. The minimum list of items required for village schools was included in this curriculum and it was emphasised that the minimum equipment of village schools should be completed by purchasing items that are easy to procure for a relatively low amount.

The first grade Life Studies course is four hours a week in the curriculum and includes the units “Our School”, “Our Home and Family”, “Autumn”, “Winter”, “Spring” and “Summer”. The second grade Life Studies course is four hours a week in the curriculum and includes the units “Autumn”, “Republic Day”, “Winter”, “Spring” and “Summer”. The third grade Life Studies course is three hours a week and consists of “Autumn”, “Republic Day”, “Winter”, “Spring” units.

RESULTS AND DISCUSSION

When the 1927 Village Schools Program, the first program designed for village schools, is examined, subjects such as Turkish, Life Studies, Mathematics, and Geometry are found to differ from the curriculum used in the cities. In addition, it was observed that the Art and Handcrafts courses were adapted to the conditions of the village, Civics course was added for girls in the village, and a Civics course was added in the third grade In addition, in the curriculum of the Village Schools, it was stated that if the structure of the village was suitable, the teaching process could be completed in three years, and if the structure of the village was not suitable, it could be completed in four years, but the first grade course should be completed within one year. In village schools with four and five teachers, it was stated that the 1st, 2nd and 3rd grades would be subject to this curriculum, while the 4th and 5th grades would be taught according to the curriculum used in the city. In schools with four and five classrooms, there should be at least three teachers, otherwise education should not continue; in schools with three classrooms, there should be at least two teachers; and where there were many female students, at least one teacher should be a woman.

In the 1927 curriculum, the Life Studies course aimed for students to recognize the stones, minerals, plants, and animals in their villages and surroundings; to study natural phenomena occurring in their environment as well as the people in and around their villages; and to observe activities such as animal husbandry and soil cultivation. In addition, it was aimed to

inform them about the human body, to gain the habit of cleaning, to take advice with fairy tales or stories, to learn about the architectural works in the village and its surroundings, to gain observation and experience for the Life Studies course, and to improve their verbal expression skills.

During the implementation process of the Life Studies course in the curriculum of the Village Schools, it was revealed that the Life Studies course constituted the basic axis of the whole teaching and was related to Mathematics, Geometry, Art and Handcrafts course. In addition, during the implementation process, it was stated that the teacher could change the topics other than the seasons, as long as the order and content of the curriculum were maintained. Moreover, it was stated that students should observe and examine natural phenomena, that the natural environment is important due to the differences in climatic conditions and economic activities in different geographical regions, and that some changes can be made in the subjects of the Life Studies course according to the environment where the school is located.

When the Life Studies program in the Village Schools Curriculum was examined, it was observed that it was four hours per week in the first and second grades and three hours per week in the third grade. It was found that the topics in the Life Studies curriculum particularly allow students to engage in observation (for example, observing a solar eclipse or snowfall), provide opportunities for them to actively participate, and adopt the principle of moving from the known to the unknown.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akınoğlu, O. (2004). Hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk, & D. Dilek (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-13). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aktay, S., & Çetin, H. S. (2019). 2015, 2017 ve 2018 Hayat Bilgisi öğretim programları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 577-600. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.548537>
- Aslan, E. (2011). Osmanlı'nın mekatib-i iptidaiyesinden Türkiye cumhuriyeti'nin ilk mekteplerine geçişte tarih programlarında değişim. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 48, 749-777. https://doi.org/10.1501/Tite_000.000.0344
- Aslan, E. (2012). Atatürk döneminde tarih eğitimi I: Türk tarih tezi öncesi dönem (1923-1931). *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 331-346.
- Ata, B. (2014). 1924'te ilkokullarda tarih öğretimi: D'Alembert etkisi altında Türk deneyimi. *Turkish History Education Journal*, 3(1), 43-61. <https://doi.org/10.17497/tuhed.185591>
- Atik, S., & Aykaç, N. (2019). Hayat Bilgisi öğretim programlarının değerlendirilmesi (1926-2018). *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(4), 708-722. <https://doi.org/10.24315/tred.520314>
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye'nin eğitim çıkmazı ve Atatürk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Baymur, F. (1947). *Hayat bilgisi dersleri*. Ankara: İnkılap Kitapevi.
- Bektaş, M. (2007). Hayat bilgisi dersinde ailelerin çoklu zekâ kuramı hakkında bilgilendirilme biçimlerinin öğrencilerin proje başarıları ve tutumlarına etkisi. *Journal of Values Education*, 5 (14), 9-28.
- Çapa, M. (2012). Osmanlı imparatorluğundan Türkiye cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde Türkiye'de tarih öğretiminin tarihçesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(3), 1-28.
- Çilenti, K. (1988). *Özel öğretim yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Eğitim Önlisans Yayınları.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye maarifi hakkında rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education*. New York: Connect Learn Succeed.
- Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Hürsoy, P. Ş. & Bıyık, M. (2022). İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programlarında çevre kavramının değişimi ve gelişimi (2009-2018). *International Journal of Active Learning*, 7(1), 59-83.
- Karabağ, G. (2009). Hayat bilgisi dersinin tarihçesi. B Tay (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s.1-22). Ankara: Maya Akademi.
- Karasu Avcı, E., & Ketenoğlu Kayabaşı, Z. E. (2018). Hayat Bilgisi dersi öğretim programlarının amaçlarındaki değerlerin içerik analizi (1936-2018). *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(35), 27-56.
- Kocatürk, U. (2005). *Atatürk'ün fikir ve düşünceler*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Koçer, H. A. (1974). Türkiye'de köy eğitim ve öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 89-129. https://doi.org/10.1501/Egifak_000.000.0414
- Maarif Vekaleti (1924). *İlk mektepler müfredat programı*. İstanbul: Matbaayı Amire.
- Maarif Vekaleti (1926). *İlk mektepler müfredat programı*. İstanbul: Matbaayı Amire.
- Maarif Vekaleti (1927). *Köy mektepleri için müfredat programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.

- MEB, (2018). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*, 15 Mart 2024 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201.812.2171428547-HAYAT%20B%C4%B0LG%C4%B0S%C4%B0C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI.pdf> adresinden edinilmiştir.
- MEB, (2024). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*, 19 Kasım 2024 tarihinde <https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programhay123Onayli.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye'de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 402-410.
- Şanal, M. & Karagöz, S. (2006). Türk eğitim tarihi içerisinde Kayseri Zincidere köy muallim mektebi ve faaliyetleri (1926-1932). *Milli Eğitim*, 172,183-202.
- Şimşek, A., & Kaymakçı, S. (2015). Okul dışı sosyal bilgiler öğretiminin amacı ve kapsamı. A. Şimşek, & S. Kaymakçı (Ed.), *Okul dışı sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s.1-11). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Tay, B., & Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 341-374.
- Tonguç, İ. H. (2019). *Canlandırılacak köy*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wofford, K. (1952). *Türkiye köy ilkokulları hakkında rapor*. (Çev. F. Varış). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.